№ 227 ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 17

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 227

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Ծամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Աննա Գէորգեան, Շուշանիկ, Հերիքն, Նուարդ և Սոֆիան Յովհաննէսեան Տէր-Նիկողայոսեանները խորին վշտով հաղորդում են ազգականներին և ծանօթներին առաջինը իր սիրելի որդու, իսկ միւսները իրանց ամուսնալի և քանկանի եղբօր

ԵՂԻՇԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Կորուլէքում սեպտեմբերի 5-ին, իսկ թաղումը Բաթումում սեպտեմբերի 8 ին և խնդրում են Նրա յիշատակը յարգողներին շնորհ բերել կիրակի ամսիս 17-ին, Նորաշէնի ս. Յարութիւն եկեղեցին, (Սիոնի տաճարի մօտ), նրա մահվան քառասուն օրեայ հոգեհանգստին ներկայ լինելու։ Պատարագը կը սկսվի ժամի $10^1/_2$-ին, հոգեհանգիստ 12 ժամին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմական բեմի դրութիւնը—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խօլերան տգիտութեան աշխարհում. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դարձեալ երկու խօսք «Մուրճի» քննադատին։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԲԵՄԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Մենք հաղորդեցինք մի քանի տեղեկութիւններ պատերազմական դիրքերի մասին։ Վերջին պաշտօնական հեռագիրները և լրագրական թղթակիցների հաղորդագրութիւնները ցոյց են տալիս, որ եապօնացիները յետ են տարել իրանց առաջապահ մասերը Շախէ գետից դէպի հարաւ (տես «Н. В.»։) Այդ հանգամանքը, որ առանձին ընդհարումների ժամանակ ռուսներին աջողվել էր վերցնել մի քանի եապօնական թնդանօթներ, բերում է այն ենթադրութեան, որ մերձակայ օրերում չը պէտք է լինի յարձակում եապօնացիների կողմից։

Միաժամանակ այն լուրերի հետ, որոնք ասում են, թէ Նօդզուի և Օկուի զօրքերի առաջապահ մասերը յետ են քաշվել, լուրեր հրատարակվեցին այն բանի մասին, որ ռուսական զօրքը ինչ որ շարժումներ է անում Կուրօկի զօրքի դէմ։ Լուրերը Տօկիօից էին։ Հեռագիրներից մէկում ասված էր, թէ ռուսական հեծելազօրքի մի բաժին անցել է Տայցզիխէ գետը Բէնսիխուից դէպի արևելք, իսկ մի ուրիշ հեռագիր յայտնում է, որ ռուսական մի զօրամաս, բաղկացած 20,000 հոգուց, կենտրօնացած է Բէնսիխուից դէպի հիւսիս Կաօտայլին լեռնանցքի մօտ։

Ճիշդ տեղեկութիւնների բացակայութիւնը թոյլ չէ տալիս գաղափար կազմելու ռուսական զօրքի արևելեան կամ ձախ թևի մասերին դասաւորման մասին։ Մեծ հաւանականութիւն ունի այն ենթադրութիւնը, թէ ռուսական հեծելազօրքի այդ մասը, կամ ինչպէս գեներալ Րենենկամպֆի զօրաբաժինը, վաղուց է անցել Տայցզիխէ գետը և պէտք է լուրջ մտատանջութիւններ պատճառէ Կուրօկիին։

Շախէ գետի վրա հակառակ բանակները այնքան մօտ են միմեանց մի քանի տեղերում, որ օրինակ՝ Լինշինպու գիւղում եապօնացիները և ռուսները միմեանցից բաժանված են միայն մի ընդարձակ փողոցով։ Այդպէս էր վկայում վերջին հեռագիրներից մէկը։

Հաւանական է, որ այդպիսի հանգամանքներում պահանջվում է աչալուրջ հսկողութիւն, որպէս զի Լինշինպու գիւղի եռում աննկատելի կերպով չը կենտրօնանան եապօնական զօրքեր և մասնաւոր յարձակումներով յաղթութիւններ ունենան ռուսաց աջ թևի զօրամասերի վրա։

Հեռագիրները հաղորդում են, որ աշունը դառնում է աւելի ու աւելի ցուրտ և սաստկաշունչ։ Ջերմաչափը գիշերները իջնում է մինչև 8 աստիճան զրօյից ներքև։ Ցուրտ են զգում նոյն իսկ այն զօրքերը, որոնք պատսպարվել են չինական տներում։ Ցրտերը սկսվեցին սեպտեմբերի առաջին օրերից, աւելի վաղ, քան նախորդ տարիները։

Աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ ցերեկվայ և գիշերվայ օդի տաքութեան աստիճանները շատ մեծ տարբերութիւն ունեն, հաւականալի է, որ ցրտերի յանկարծակի վրա հասնելը առաջ բերեց աւելորդ զրկանքներ զօրքի համար և հանդէս բերեց մի կարևոր հարց տաք շորերի հոգատարութեան մասին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՕԼԵՐԱՆ ՏԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

—

(Նամակ Թաւրիզից, հոկտ. 7-ին)

Ընթերցողը գիտէ, որ վաղուց խօլերան ջարդեր է անում Թաւրիզում. գիտէ և այն՝ թէ ինչպէս պարսիկ կառավարութիւնը, միացած ժողովրդին, հնարաւոր եղածին չափ աշխատում էր ծածկել մարդկանցից «Ալլահի զուլումը»։ Հակառակ բոլոր գործ դրած խրատութիւններին, վարակումը լայն ծաւալ ստացաւ և անկարելի եղաւ այլ ևս ծածկել ընդհանուրից, օրեկան 2, 3, 5 և վերջին օրերս մինչև 800 մահացողների դիակները։ Դրանից յառաջ ամեն մէկը վստահանում էր հարցնողին պատասխանելու, որ իրանց մէջ «նախօշըղ» է եկել։ Այդ բառը այլ ևս սարսափ չէր պատճառում ատողին. սարսափ, ոչ թէ իր կամ իրայինների մահանալուց, այլ կրեւէք տուգանքների ու պատիժների...

Ի՞նչ էր մտածում 300—350 հազար բնակչութիւն ունեցող Թաւրիզի կառավարութիւնը. նա ինչ միջոցի դիմեց օրական 800 զոհերի թիւը պակսեցնելու համար. բացարձակապէս ոչինչ։ Ասպարէզը մնացել էր մօլլաներին. և մոլեռանդ ամբոխը ենթակայ առիթ փնտռող մօլլաներին, զանազան տեսիլներ էին նկարագրում միմեանց։ Իբր թէ, մի կին գնում է մզկիթ. փակ դռները բացվում են ինքն իրանց և մեծ մարգարէն երևում է կնոջ աչքերին ու հրամայում, որ գնան կուրծք թակեն, աղօթեն մի քանի օրից հիւանդութիւնը պիտի անցնի։

Ահա մոլեռանդ ամբոխը հարիւրներով լցված մզկիթներում, բաղարներում, մի մօլլա քարոզում է և ամբոխը կուրծքը թակելով լաց է լինում, որից յետոյ ղալյանը իբար բերանից են խլում, թէյի բաժակները մէկից միւսին է տրվում, սառը հում ջուրը քրտնած ամբոխին բաժանողն էլ առանձին է մտածում իր հոգու փրկութեան համար։ Ահա միջոց հսկայական քայլերով միկրօբները տարածելու. և տարածում են։ Սկզբներում մեռնում էին օրեկան 50, 60 և 100 հոգի. երկու օրում բարձրացաւ մինչև 800-ի, դեռ 1000 էլ ասողներ կան։

Մխիթարական էր տեսնել թէ ինչպէս երկթաղի երիտասարդութիւնից կազմված սանիտարական խումբը, միացած ոյժերով կռւում է անտեսանելի թշնամու դէմ. զովելի էր սանիտարական խմբի անդամներից 4—5-ի եռանդը և անձնազոհութիւնը, որոնք մոռացած իրանց անձնական ապահովութիւնը, մեծ վստահութեամբ մտնում էին բոլոր հիւանդների մօտ, մխիթարում, խրախուսում, դեղեր տալիս բժշկի խորհրդով և այլն և այլն։ Սանիտարական խումբը արեց և անում է այն բոլորը, ինչ որ կարող է։ Բայց ցաւելով պէտք է ասել, որ այդ մի աննշան պատրոյգ է, կամ մի բարակ մոմ, վառած Թաւրիզի խաւարում թաղած 800 տան հայերի համեմատութեամբ։

Հայ ամբոխն էլ Աստուծոյ մատը տեսաւ այս հիւանդութեան մէջ, նա էլ Աստուծոյ պատժի—պատուհասի դէմ խոնարհեց իր միշտ խոնարհութեան սովորած գլուխը և կամեցաւ անպատճառ յետ չը մնալ իր դարաւոր հարեւաններից, գերազանցել նրանց իր մոլեռանդութեամբ։

«Ցաւը, չոռը փարատելու համար» յատուկ պատգամաւորներ ուղարկվեցին ս. Ստեփաննոս Նախավկայ, այնտեղից մասունք բերելու համար. հոկտեմբերի 2-ին ամբոխը իր հոգևոր դասի հետ խաչերով խաչվառներով, շարականներ երգելով «Աջի»-ից մինչև քաղաք ուտքով բերին մասունքը։ Մի կողմ թողնենք դեռ ամբոխի «Աջի»-ում եղած ժամանակվայ խմած սառը հում ջուրը, շատերի հարբելը և այլն. նոյն իսկ եկեղեցու բագում «բովիկ»-ով ջուրը ձեռքից ձեռք էին խլում քրտնած ու յոգնած մարդիկ։ Երկրորդ օրը պատարագ եղաւ, որից յետոյ ցաւելով տեսանք թէ ինչպէս հակառակ սանիտարական յանձնաժողովի գործ դրած ա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ «ՄՈՒՐՃԻ» ՔՆՆԱԴԱՏԻՆ

—

Դիմելով այժմ Պօլ-դը-Կօկի հարցին, ես խոստովանում եմ, որ պ. Յովհաննիսեանի պատասխանը ինձ ոչինչ յոյս չէ տալիս, թէ այս հարցում մենք ջուր ծեծողներ չենք լինի։

Իմ առաջին յօդուածում ես մի քանի անգամ շեշտել եմ, որ պ. Յովհաննիսեան գրկած ունի քննադատութեան այն ձևը, որ գրութեան ոգին, ընդհանուր իմաստը չէ վերցվում, այլ եզրակացութիւններ անում է այս կամ այն բառի, այս կամ այն դուրս քաշած ֆրազայի վրա հիմնվելով։ Այսպէս, Արծրունու յօդուածի մէջ կայ այն խօսքը, թէ եւրօպական այն գրողների մէջ, որոնք ներկայացնում են հասարակութեան անբարոյականութիւնները և պակասութիւնները, ամենաերևելիներից մէկն էլ Պօլ-դը-Կօկն է։ «Ամենաերևելի» բառը բաւական է եղել, որ պ. Յովհաննիսեանը աղմուկ բարձրացնէ, ասէ, թէ Արծրունին ոչինչ չէր հասկանում գրականութիւնից և այլն։ Պարոնի բարեխղճութիւնը այն աստիճանին է հասնում, որ նա շարունակ կրկնում է, նոյն իսկ այժմ էլ, իր պատասխանի մէջ, թէ Արծրունին Պօլ-դը-Կօկին «մարդկութեան ամենաերևելի գրողներից» մէկն է համարում։ Ճիշդ այսպէս—մարդկութեան և ոչ թէ նրա մի յայտնի ուղղութեան...

Ես փորձեցի ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է հասկանալ Արծրունու այդ խօսքերը և դրա համար մի մեծ ցիտատ էլ բերի այդ յօդուածից։ Յոյս ունէի, որ պ. Յովհաննիսեան գէթ այս անգամ կը թողնէ բառերին փաթաթվելու իր գուրգուրած սովորութիւնը։ Ցիտատը պիտի ցոյց տար պ. Յովհաննիսեանի, որ Արծրունին գրական-քննադատական յօդուած չէ գրել Պօլ դը-Կօկի մասին, նրա վէպերը գեղարուեստական կրիտիկայի չէ ենթարկել։ Ո՛չ. նա գրել է հրապարակախօսական յօդուած այն մասին, թէ ինչպէս պէտք է վերաբերվել մերկացնող գրականութեան. հարկաւո՞ր է նա թէ ոչ, պէ՞տք է նրան կարդալ թէ ոչ։

Լինելով ազատ և բազմակողմանի զարգացման կողմնակից, անհրաժեշտ համարելով, որ «բացված» մարդը ոչ միայն իդէալներ պէտք է սովորի, այլ և իրականութեան լաւ ծանօթ լինի, Արծրունին չէր թոյլ տալիս, որ ընթերցանութիւնը այս կամ այն սահմանափակման տակ դրվի։ Այսպէս, «Ազգային դաստանները» յօդուածի մէջ նա հակառակվում է Եզուարդ Լաբուլէի յայտնած այն մտքին, որ գրադարաններում ամեն տեսակ գրքեր չը պիտի լինեն, թէ գրքերը պէտք է ընտրել, այսինքն արգելման և թոյլտուութեան սկզբունքը մտցնել։ Արծրունին ասում է, թէ այդ տեսակ գրադարանները չեն կարող զարգացնել մարդուն, որին հարկաւոր է ամեն ինչ իմանալ։

Ճիշդ նոյն վերաբերմունքն է և դէպի մերկացնող վէպը։ Այդ վէպը վերցված է ոչ թէ իբրև գեղարուեստական գործ, այլ իբրև հասարակական երևոյթ։ Իբրև մտրակող և մերկացնող ուղղութեան ներկայացուցիչ, նա պահանջում է աչք չը խփել հասարակական կեղտերի առաջ, կարդալ՝ հասկանալու համար, կարդալ՝ կեղտերը մաքրելու համար։ Եւ վերջապէս, ի՞նչ է նշանակում «ամենաերևելի». տառակերութիւնը, ի հարկէ, կասէ թէ դա նշանակում է տաղանդով, հանճարով երևելի։ Բայց տառակերութեան հետ ի՞նչ կարելի է անել։ Պ. Յովհաննիսեանը, եթէ ծանօթ է գրականութեան հետ, պիտի իմանայ, ՚որ Պօլ-դը-Կօկի վէպերը մի ժամանակ ամբողջ Եւրօպայում չափազա՛նց շատ էին տարածված։ Նա չէ կարող ասել, թէ Պօլ դը-Կօկը յայտնի, նոյն իսկ «երևելի», այսինքն աչքի ընկնող, շատ տարածված գրական անուան տէր չէր։

Ահա ինչեր էի ես ուզում հասկացնել պ. քննադատին։ Բայց նա ծամծմել է Արծրունու ասածները, դէս է ընկել. դէն է ընկել և դարձեալ մնացել է իր նախկին մտքի հետ, դարձեալ ոտքով ու ձեռքով կախված է մնացել իր դուրս գլած «ամենաերևելի» բառից։ Վիճել այլ ևս հազիւ թէ օգտակար լինի։ Ինձ չաջողվեց, խոստովանում եմ նորից, ուղղել պ. Յովհաննիսեանի միտքը մասնաւորից դէպի ընդհանուրը, չաջողվեց հարկադրել, որ երևոյթը իր իրական նշանակութեամբ վերցվի։ Բծախնդրութիւնից և տառակերութիւնից պ. Յովհաննիսեանը չէ ուզում հեռանալ,—ի՞նչ կարող ենք անել...

Եւ դեռ ինձ վրա է յարձակվում պ. Յովհաննիսեանը. ասում է, որ ես կոյր եմ, ես այնպէս եմ բացատրում Արծրունու ասածները, ինչպէս աստուածաբանը մեկնում է Աստուածաշունչը։ Սակայն ինչո՞ւ այդքան արտնեղութիւն, այդքան բարկութիւն։ Դուք, որ ինչպէս ինքներդ էք ասում, կոյր չէք, չորս աչքով էք տեսնում, դուք, որ ուզում էք Աստուածաշունչը մեկնել ոչ իբրև աստուածաբան, այլ իբրև «աւելի արմատական»,—դո՞ւք ինչ էք ասել, մի՞թէ դուք որ և է բան մեկնել էք...

Ըստ պ. Յովհաննիսեանի Արծրունին, լինելով լիբերալ, շատ ու շատ յետ է «աւելի արմատականից»։ Նա, յետամնաց լիբերալը, պահանջում էր ազատ ընթերցասութիւն, «աւելի արմատականը» վրդովվում է այդ պահանջից։ Նա հաւատում է, որ զարգացած մարդը կեանքի կեղտերի նկարագրութիւնից չի անբարոյականանայ և ասում է, որ եթէ մերկացնող գրականութիւնը ձեզ պիտի գայթակղեցնէ, աւելի լաւ է, ոչինչ մի կարդացէք։ Իսկ «աւելի արմատականը» պահանջում է, որ թզենու տերևներով ծածկվի գրականութիւնը։ Օ՜, «աւելի արմատականութիւն»...

«Սեռական անբարոյականութիւնը գրականութեան մէջ ցուցադրելու բան չէ», օրինադրում է մեր պ. քննադատը։ Դա հայեացք է, ես ընդունում եմ։ Բայց այն ժամանակների հայեացք, երբ մարդը կարծում էր թէ ամեն անբարոյականութիւն դատապարտելի է, բացի միայն սեռական անբարոյականութիւնից, որ ծածուկ է կատարվում և ծածուկ էլ մնում է։ Աստուածաբանների, վարդապետների հայեացք, որը և թզենու տերևով էր ծածկում կլասիքական արձանների ծածուկ պահելու տեղերը։ Այո, դա հայեացք է, բայց ոչ «աւելի արմատականի»։ Ներկայումս միայն ծիծաղել կարելի է այդպիսի հնադարեան բարոյականութեան վրա։ Ներկայումս, երբ սեռական

ողջապահական բոլոր միջոցներին, այդ օրը, առաջնորդարանում, առաջնորդական փոխանորդի գիտութեամբ իւղալի մատաղը, բազարից նոր գնած հացի հետ տրվում էր տգէտ ժողովրդին: Արդիւնքը եղաւ այն, ինչ որ պիտի լինէր. երկրորդ օրը հիւանդների թիւը կրկնապատկվեց...

Առարկողներ կը լինեն. միթէ առաջնորդական փոխանորդը այնչափ տգէտ էր, որ չէր հասկանում այդ բոլորի աղետալի վախճանը: Այդ հարցին պատասխանելու համար կը բերենք Հ. Մաքսուտեանի խօսած քարոզից հէնց իր առաջ բերած մի օրինակը: «Ես ականատես եմ եղել թէ ինչպէս սաստիկ կարկուտ տեղալիս եկեղեցու զանգակները զարկել են և անմիջապէս կարկուտը կտրվել է»: «Հաւատացէք և հաւատը ձեզ կը փրկէ», այս էր Հ. Մաքսուտեանի քարոզի նպատակը:

Ի պատիւ ս. Նախավկայից բերած մասունքի եկու թաղի եկեղեցիներում պատարագվեց և քարոզ խօսվեց: Մասունքը մի թաղից միւսը փոխադրելիս շարականներ երգվեցին և այլ ծիսակատարութիւններ եղան:

Այս տխուր իրականութիւնը գալիս է մեզ համոզելու, որ պարսկահայ ամբոխի և պարսիկ ժողովրդի մէջ շատ քիչ, գուցէ և սկի էլ տարբերութիւն չը կայ: Օրինակ—Պարսիկն էլ հիւանդութիւնը Աստուծոյ պատուհաս է համարում, հայ ամբոխն էլ: Պարսիկն էլ ոչ մի գաղափար չունի մաքրութեան և կեղտից առաջացած չարիքի մասին, հայ ամբոխն էլ եթէ ոչ նոյն չափով, գոնէ մեծ տոկոսը նոյնպէս է մտածում: Պարսիկ ժողովուրդն էլ է աշխատում ծածկել հիւանդներին մարդկանցից, խոյս է տալիս բժիշկներից, հայ ամբոխն էլ նոյնն է անում: Եղել են հիւանդներ, որոնց մասին կամ մեռնելուց յետոյ ենք իմացել և կամ մահվան մօտ է եղել, որ լուր են տուել: Այժմ էլ կան հիւանդներ, որոնց չեն տալիս բժշկից տրված դեղերը, պահում են ապագայի համար սանիտարական խմբից տրված կօֆէ և այլն իբրև միունք հիւանդներին: Եղել են հիւանդներ, որոնց խափել են և դեղեր տրվել ցրտահարութեան դէմ, որովհետև հիւանդը կամ շրջապատողները չեն ընդունել խոլերայի դէմ դեղեր, նրանց հիւանդը «խոլերա չէ, ցուրտ է կպել, ինչիղէն է կերել» և այլն:

Ձը գիտեմ, ընթերցող, դուք լսե՞լ էք, որ մի ուրիշ տեղ էլ խոլերան «գիր» անելով, «ջադու» գրելով բժշկէ: Թաւրիզում այդ էլ են անում, դա ենթադրութիւն չէ, այլ տխուր փաստեր. «համաժշի Մինասը լաւ կիր ա անում, հէքիմը ինչ ես անում, գնա կիր անել տուր» շատ եմ լսել և տեսել այդպէս ասողներ:

Երկու թաղերում ապրում են մօտ 800 տուն հայեր. դրանցից հիւանդութեան պատճառով փախել են գիւղերը 100 տուն. Մնացած 700 տնից հիւանդացել են 70 հոգի, մեռել են 30 հոգի: Այսօր երկրորդ օրն է, կարծէք պակասում են դէպքերի նաև պարսիկների մէջ:

Շ՛արի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Արարատի» մէջ կարդում ենք. «Թագաժառանգի ուրախարիթ ծննդեան առթիւ Վեհափառ Հայրապետն իր ուղարկած շնորհաւորական հեռագրի առթիւ բաղդ ունեցաւ ստանալու Թագաւոր Կայսրից հետևեալ պատասխանը օգոստոսի 2-ին. «Մկրտիչ Առաջին Կաթողիկոսի. Ի սրտէ շնորհակալ եմ Ձեզ եւ հօտին Ձերոյ վասն աղօթից եւ արտայայտեալ զգացմանց: ՆԻԿՈԼԱՅ»: Վեհափառ Հայրապետի շնորհաւորական հեռագիրն էր հետևեալը. «Պետերբուրգ, Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագաւոր Կայսեր. Երջանկութեամբ սրտի հաւաստի եղէ, զի Ամենակարողն Աստուած պարգևեալ է Կայսերական Մեծութեան Ձերոյ և Թագուհի Կայսրուհւոյ Թագաժառանգ՝ Օգոստափառ Կայսերազն Ալէքսէյ Նիկոլաևիչ: Առթիւ այսօրինակ բաղդաւոր դիպուածոյ վասն համայն Ռուսաստանի միաբանութիւն Նախաթոռ վանուց Էջմիածնի ի Միածնաէջ տաճարի վերառաքեաց գոհացողական մաղթանս առ Բարձրեալն: Համակեալ խոր զգացմամբ մեծի ուրախութեան, եւ՝ լրութեամբ հոտիս աղօթեմք առ Ամենաբարձրեալն, զի շնորհեսցէ Կայսերական Մեծութեան Ձերոյ և Նորին Մեծութեան Թագուհւոյ Կայսրուհւոյ և Օգոստափառ Կայսերազն Թագաժառանգի կեանս երկարս՝ յերջանկութիւն համայն Ռուսաստանի: Կայսերական Մեծութեան Ձերոյ Միամ ջերմեռանդն աղօթարար Կաթողիկոս ամենայն Հայոց Մկրտիչ Առաջին»:

—

Անցեալ օրը բացվեց Թիֆլիսի զինուորագրական առեանի նիստը այս տարի ծառայութեան հրաւիրված նորակոչների համար: Իսկական ծառայութեան են տանելու 259 հոգի նորակոչներ, 20—21 տարեկան հասակին հասած 600 երիտասարդներից:

—

Ինչպէս յայտնի է, ներկայ տարվայ ապրիլի 19-ին հրատարակված օրէնքով մի օտարքրիստոնէական (ոչ պրավօսլաւնի) եկեղեցու դաւանութիւնից մի ուրիշին անցնելու համար պէտք է թոյլտուութիւն լինի նահանգապետից: Այժմ, իբր բացատրութիւն այդ օրէնքի, հոգևոր գործերի և օտարադաւան քրիստոնեաների դէպարտամէնտի կողմից նահանգապետներին ուղարկված է մի շրջաբերական, որ պարունակում է հետևեալ կէտերը. 1) Մէկ օտարադաւան քրիստոնէական եկեղեցուց միւսին անցնելը թոյլատրվում է միայն անցնողների սեփական, ազատ, անբռնաբար ցանկութեան, համեմատ առանց հակառակ եկեղեցու հոգևորականութեան կամ աշխարհականների միջամտութեան: 2) Այդ առիթով տրված խնդրի հետ պէտք է լինեն մետրիքական վկայական և խնդրատուներին պրավօսլաւնի եկեղեցուն չը պատկանելն ապացուցանող թուղթ, ստորագրված երկու վստահելի անձերի կողմից: 3) Մի բողոքական եկեղեցուց մի ուրիշ բողոքական եկեղեցի անցնելու համար չէ պահանջվում քաղաքական իշխանութեան թոյլտուութիւնը: 4) Խնդիրը պէտք է կրէ «գերբօվի մարկա»:—Բացի այդ կէտերից, բացատրված է, որ պետութեան մէջ քրիստոնէական եկեղեցիներից ճանաչված են—կաթոլիկ-հռոմէական, հայ կաթոլիկ, հայ-լուսաւորչական, աւետարանական-րէֆօրմատորական, մէնօնիտների և բապտիստների եկեղեցիները, և որ ռուս աղանդներից օտարադաւան եկեղեցիներն անցնելը չէ թոյլատրվում:

—

Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն հոկտեմբերի 13-ին Բագու քաղաքում խոլերայով հիւանդացել են 4 հոգի (3 ռուս, 1 թուրք) և նոյն օրը մեռել են դրանցից 2-ը:

—

Հանգուցեալ Զուբալօվի երեք եղբայրները հետևեալ նոր նուէրներն են արել կրկին իրանց եղբօր յիշատակին. 50,000 ր. վրաց ազնուականութեան դպրոցի շինութիւնը վերջացնելու համար և 10,000 ր. էլ վրաց գրագիտութիւն տարածող ընկերութեանը:

—

Թիֆլիսի երկաթուղային հիւանդանոցը տարել են մի կօնդուկտոր Փէլդշեր, որ գտնվում է եղել Բաթումից Թիֆլիս եկող գնացքի վրա հոկտեմբերի 13-ին: Հիւանդի քննութիւնը ցոյց է տուել, որ նա խոլերայով է եղել բռնված: Գոնէ այդպէս է հեռագրված Բագուի «К.» թերթին: Հիւանդը ապաքինվում է:

—

«Անահիտ» ամսագրի 7-րդ համարից տեղեկանում ենք, որ Ֆրեդերիկ Մակլէր նորերս հրատարակել է Պարիզում մի նոր աշխատութիւն, այն է Սեբէոսի «Պատմութիւն ի Հերակլն» գրքի թարգմանութիւնը հայերէնից ֆրանսերէն, այս վերնագրով «Histoire d'Heraclius, par Evèque Sébéos»: Պ. Մակլէր թարգմանել է միայն Սեբէոսի երրորդ դրպրութիւնը, որը, նրա կարծիքով, միակն է, որ կարող է վերագրվել Սեբէոսին: Թարգմանութեան նա կցել է բազմաթիւ ծանօթութիւններ:

—

Թիֆլիսում ամսիս 4—11-ը, ինչպէս երևում է քաղաքիս սանիտարական բժշկական տեսչի տեղեկատուից, եղել են սուր վարակիչ հիւանդութեան դէպքեր 13, որոնցից 5-ը կարմրուկ, 2 քութէշ, 5-ը դիֆտերիտ, 1-ը հազ (крупъ):

—

Թիֆլիսի մանուկներին հովանաւորող ընկերութիւնը մի քանի ժամանակ առաջ խնդրել էր քաղաքային վարչութիւնից՝ Վերայի կամուրջից վերև, Կուրի եզերքում գտնվող գետինը զիջել ընկերութեանն այնտեղ մանկական պարտէզ շինելու համար: Ամսիս 15-ին յանձնաժողովը զբաղվելով վերոյիշեալ հարցով, որոշեց ամբողջ հողից, որը 9000 քառակուսի սաժէն է և գնվել է 1890 թուին պ. Ստրուվէից 35,000 րուբլով, կապալով տալ 30 տարով ընկերութեան միմիայն 7,500 քառ. սաժէն, մնացածը թողնել քաղաքի պէտքերի համար և նշանակել տարեկան վարձ 100 րուբլի:

—

„Право" թերթում տպված է. «Ներքին գործերի մինիստր իշխան Սվեատօպօլկ-Միրսկու կարգադրութեամբ աքսորից վերադառնում են՝ Պետերբուրգի Դումայի ձայնաւոր Գ. Պ. Ֆալբօրգը—Իրկուտսկից և Ս. Ա. Վօլկէնշտէյնը—Օլօնեցկի նահանգից:

—

Ստացանք վրաց լեզւով հրատարակված Ռուբինշտէյնի «Դեմոն» օպերան, որի նիւթը վերցված է Լերմօնտովի նոյն անունով նշանաւոր բանաստեղծական գուածքից: Թարգմանողն է Կլդիասի: Գինն է 50 կոպէկ:

—

Թիֆլիսի նահանգի ազնուականներն ուղարկել էին ներքին գործերի նոր մինիստր իշխ. Սվեատօպօլկ-Միրսկուն մի շնորհաւորական հեռագիր իր բարձր պաշտօնի կոչվելու առիթով: Այժմ նոր մինիստրից ստացվել է հետևեալ հեռագիրը վրաց ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Դ. Զ. Մէլիքօվի անունով. «Խորապէս զգացված եմ իմ մայրենի նահանգի ազնուականութեան սրտագին շնորհակալութիւնից: Սրտագին շնորհակալ եմ ձեր պայծառափայլութիւնից և պ. պ. պարագլուխներից ու պատգամաւորներից»:

—

«Нов.» լրագիրը հաղորդում է, որ կարճ ժամանակից յետոյ հրէական գաղթականական ընկերութեան տեղեկատու բիւրօն վերսկսում է իր գործունէութիւնը: Նրա նպատակն է տեղեկութիւններ հաղորդել գաղթել ցանկացող հրէաներին այն երկրների մասին, ուր որ ուզում են գնալ. այնտեղի ապրուստի, աշխատանքի պայմանների մասին, այնտեղ գնալու բոլոր ամենադիւրին և էժան միջոցների մասին և այլն: Բիւրօն կը տայ գաղթելու համար արձակման թուղթ, որ կունենայ նահանգապետների տուած անցագրի զօրութիւնը, կը տայ նաև երկաթուղիների վրա էժան տոմսակ ստանալու համար առանձին թուղթ. իսկ նիւթական, դրամով ոչ մի օգնութիւն չը պէտք է տայ նա այսուհետև:

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը, ինչպէս ասում է «Русск. Л.» լրագիրը, մտադիր է իր իրաւասութեան տակ եղած դպրոցներում, որոնք գտնվում են Լեհական թագաւորութեան սահմաններում, թոյլատրել կաթոլիկ երեխաների համար կրօնն անցնել լեհական լեզուով. բացի դրանից, մինիստրութիւնն սկսել է քննել նոյն երկրի առևտրական դպրոցների ծրագիրը: Մտադրութիւն կայ այդ բոլոր դպրոցներում մտցնել լեհական լեզուի և գրականութեան ուսումնասիրութիւնը:

—

Սուդժայում ստացվել է Կուրսկի նահանգապետից մի թուղթ, որով իմաց է տրվում, որ

անքարոյականութիւնը դարձել է սոսկալի հասարակական չարիք, որ այլասերում է մարդկութիւնը, որ զարհուրելի սերունդներ է առաջացնում, պահանջել որ նա ծածկված մնայ թզենու տերևների տակ, նշանակում է մենաշնորհ ստեղծել մարդկային ամենասոսկալի մի խոցի համար: Եւ մեզանում ո՞վ է այդպիսի բան անում: «Աւելի արմատական»... Տէր Աստուած...

«Աւելի արմատական» ցուցանակով դուրս գալ այնպիսի ժամանակ, երբ սեռական բարոյականութեան հնաւանդ հասկացողութիւնը փոխված է, երբ կանայք անգամ սեռական անքարոյականութեան մերկացնողներ են հանդիսանում, երբ ամօթի զգացմունքն անգամ կրիտիկայի է ենթարկվում իբրև յայտնի անբարոյական ու անառողջ հասկացողութիւններից ծագած մի սովորոյթ,—նա ուղղակի մի խոշոր թիւրիմացութիւն է: Կարդացէք, պ. Յովհաննիսեան, հէնց գոնէ Վերեսաևի գիրքը, կարդացէք այն տաք վիճաբանութիւնները, որոնք ծագեցին Լէօնիդ Անդրէևի մի երկու գրուածքների առիթով, ուր ձեր յանձնարարած թզենու տերևները չը կան, տեսէք թէ մարդկութիւնը ո՞րքան է առաջ գնացել իր հասկացողութիւնների մէջ, տեսէք թէ ինչպէս հասարակութիւնը ծարաւ է համարձակ, ոչ-պայմանական մերկացումների: Հին բարոյագիտութիւնը սարսափով յետ է քաշվում, բայց այդ չէ նշանակում թէ ժամանակակից մարդկութիւնը չը պիտի նոր հայեացքներ, նոր արմատական (բայց ոչ ձեր «աւելի արմատական») մտքեր չիւրացնէ:

Ինձ «Աստուածաշունչ բացատրող տառատածարանի» տիտղոս տուող պ. Յովհաննիսեանը տեսէք թէ ինչ կարլիկ փաստով ցոյց է տալիս թէ այդ աստուածաբանը հէնց ինքն է: Զօլայի վէպերին նա նայում է իբրև անառակ պատկերներով բուրժուաների անասնական և հեշտասիրական կրքերը շարժելու մի զբաղմունքի, մի անմիտ սպօրտի: Բանից դուրս է գալիս, որ Զօլան հէնց այնպէս, քէֆ բերելու, զուարճացնելու համար է «Նանա» գրել: Այսպիսի մի բան, որպէս թէ, ասել է Միխայլօվսկին, և պ. Յովհաննիսեան, բերելով հանգուցեալ ռուս հրապարակախօսի խօսքերը, ամեն ինչ բացատրված, վճռված ու ստորագրված է համարում:

Ես թոյլ կը տայի, որ իմ ձեռքերը ծեծեն, բայց երբեք չէի համաձայնվի այն խօսքերի հետ, որ ասել է Միխայլօվսկին նատուրալիզմի մասին և որոնց պ. Յովհաննիսեանը, իբրև ջերմեռանդ աշակերտ, արտագրում է յաղթական ինքնագոհութեամբ: Ինչպէս,—կարդալով Զօլայի վէպերը, դուք հաճոյք և հեշտասիրութիւն էք զգում: Դուք չէք նկատում նրանց մէջ սօցիալական այն զարհուրելի խոցերը, որոնք կրծում են ժամանակակից հասարակութիւնը. դուք չէ՞ք սարսափում այն հրէշաւոր երևոյթներից, որոնք, իբրև անողոք իրականութիւն, խեղդում են իրանց պողպատէ ճիրանների մէջ ամեն մի արդարութիւն, ամեն մի ազատութիւն ու հաւասարութիւն:

Ընկած մարդիկ, էրօտօմանները, սեռական այլասերման ենթարկվածները կարող են, այո, գրգիռներ ստանալ նոյն իսկ ամեն մի մաքուր, անմեղ տեսարանից: Այդպիսիների հետ գործ չունէնք: Գործ չունենք և նրանց հետ, որոնք սեռական կեանքը ներկայացնում են թէ պատկերի վրա, թէ գրքում իբրև ժամանց, իբրև զբաւինք, գրգռող մի պարապմունք, իբրև մի բան, որին պէտք է նայել առանց մտածելու, լոկ իբրև անառակուն: Բայց ասել թէ Զօլան էլ այդպիսիներից էր, ասել թէ նրա «Պարիզը», նրա «Assomoir»-ը լոկ նայելու և սեռական գրգռում ստանալու համար են գրված, կը նշանակէ անպատուել մեծ նատուրալիստի յիշատակը...

Պ. Յովհաննիսեան կարող է ասել, որ ինքը յենված է մի հեղինակութեան վրա: Ցաւն էլ հէնց այդ է, որ նա ամեն անգամ հեղինակութիւնների ետևից է վազում, իր սեփական աշխարհահայեացքները պարզ ու վճիտ կերպով չէ յայտնում. Մեզանից ո՞վ է Աստուածաշունչ մեկնող աստուածաբանը...

Վերջացնեմ ասելիքներս: Պ. Յովհաննիսեանը իր երկու յօդուածներում, չը նայած իր զգուշութեան, ակնարկներով. կիսատ-պռատ խօսքերով ցոյց է տալիս, որ ինքը, այո, իրաւունք ունէր Գրիգոր Արծրունու մտքերից սարսափելու, որովհետև, անուանելով իրան «աւելի արմատական», նա իսկապէս մի տխրքական պահպանողական է կամ, առ առաւելն, չափաւոր ազատամիտ: Դրա ապացոյցները. 1) Նա հաւանել է մի յօդուած միայն, ուր Արծրունին նկարագրել է Վենետիկի Մխիթարեան վանքը, մի յօդուած, որ ամենից քիչ է արծրունական յատուկ դրօշմ կրում. 2) «Դրականութիւն չը կայ» յօդուածը «Հայկական Աշխարհի» խմբագիրը պահել էր 8—9 ամիս, չէր հրատարակել, որովհետև նրա մէջ խիստ, համարձակ մտքեր կային. պ. Յովհաննիսեանը հաւանում է Ստեփանէի այդ վարմունքը, ասում է որ նա իրաւունք ունէր: Դրանով նա իր համերաշխութիւնն է ցոյց տալիս «Հայկական Աշխարհի» խմբագրի հետ, որի ազատամտութիւնը կրօնաւորական զգեստ հագնելու չափ նեղ ու սահմանափակ էր: 3) Զուտ արմատական տեսակէտից չափազանց բնորոշ է պ. Յովհաննիսեանի կարծիքը այն անհատների մասին, որոնք չը գիտեն իրանց մայրենի լեզուն: 4) Ազատ մտաւոր զարգացումը, որի պաշտպանն էր Արծրունին, պ. Յովհաննիսեանի համար ծայրայեղութիւն է: 5) Մերկացնող գրականութեան վերաբերմամբ իր ունեցած հայեացքներով պ. Յովհաննիսեան հին վանական բարոյագիտութեան ներկայացուցիչ է:

Բառերը ոչ ոքին չեն խաբի: Պ. Յովհաննիսեան, այս կամ այն տիտղոսը յատկացնելով մէկին, այս կամ այն դատողութիւնն անելով այդ տիտղոսի վերաբերմամբ, չէ կարող ծածկել իրողութիւնը: Ես հաւատացած եմ, որ եթէ նա մի օր զէն ձգէ ակնարկներով, ընդհանուր բառերով խօսելու սովորութիւնը և մի առ մի քննադատէ Արծրունու իւրաքանչիւր հիմնաւոր միտքը, բազմաթիւ ապացոյցներ կը տայ, որ իմ եզրակացութիւնները ճիշտ են:

Թող փորձէ պ. Յովհաննիսեանը: Ես նոյն իսկ պատրաստ եմ սառնասրտութեամբ լսելու, նրանից «կուրութեան հասնող աշակերտի», «Աստուածաշունչը մեկնող աստուածաբանի» և այլ այնպիսի նուրբ կոմպլիմէնտներ:

Խօսքերը սպառվում են, փաստերն են մնում...

Լ.

իշխան Պ. Դ. Դոլգորուկովը, որ հանգուցեալ մինիստր Վ. Կ. Պլեվէի զեկուցումի հիման վրա զրկված էր հասարակական գործունէութեան իրաւունքից, այժմ նորից յետ է ստանում իր իրաւունքները: Զեմստվոի ժողովը նրան ընտրել է Սուդժայի գաւառի վարչութեան նախագահ:

—

Մենք ստացանք Կ. Պոլսում այս տարվայ հոկտեմբեր ամսից հրատարակվող «Ծաղիկ» կիսամսեայ հանդէսի առաջին և երկրորդ համարները, նոր խմբագրութեամբ: «Ծաղիկը» առաջ շաբաթաթերթ էր, այժմ, փոխելով խմբագրութիւնը, դարձել է կիսամսեայ հանդէս: Խմբագիրներն են Մուշեղ վարդապետ (Արմաշի դպրեվանքից) և Արամ Անտօնեան: Երբ նոր հանդէսի կերպարանքը կը պարզվի, մենք իր ժամանակին կը խօսենք:

—

Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարա-բժշկական տեսչի տեղեկատուից երևում է, որ ժամանակաւոր հիւանդանոցում հոկտեմբերի 11-ին եղել են՝ քութեշով հիւանդներ 4 հոգի, դիֆտերիտով 6. ընդամենը 10-ը հոգի: Կանանց հիւանդանոցում 32 հոգի, ազատ տեղեր կան 23. հոգեկան հիւանդների ապաստարանում եղել են 50 հոգի. ազատ տեղեր չը կան:

—

„Юристъ" թերթը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի երդւեալ-հաւատարմատարների խորհրդի նախագահի միջնորդութիւնը, որով նա խնդրում էր թոյլտուութիւն Ա. Վ. Պերեվերզեվին թոյլատրել Պետերբուրգ վերադառնալ Արխանգելսկի նահանգից,—այդ միջնորդութիւնը յարգված է: Աքսորականը վերադառնում է:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Երէկ հոկտեմբերի 13-ին, հայոց դրամատիկական խումբը խաղաց յայտնի դրաման «Ապուշ» (փոխադրութիւն Դոստաևսկու վէպից): Պիեսի բովանդակութեան մասին չեմ գրում, որովհետև լաւ յայտնի է հասարակութեանը, կասեմ միայն մի քանի խօսք հայ բուրժուազիայի մասին: Այս անգամ էլ, ինչպէս և առաջի ներկայացումներում, նրա բացակայութիւնը աչքի էր ընկնում: Որտեղ է լինում նա այդ գիշերները և ինչով բացատրել նրա այդ սառը վերաբերմունքը դէպի իր հարազատ բեմը, ես չը գիտեմ. կասեմ միայն «ամօթ քեզ Բագուի հայ ինտելիգենտ. շնորհակալութիւն աշակերտութեան և հասարակ դասակարգին, որոնք իրանց ույժը պատածին չափ պահպանում են հայ բեմը նիւթական կողմից. խաղի մասին կը խօսեմ կարճ—իր ժամանակին խօսել եմ: Պ. Ալիխանեանը—իշխան Մըշկինի (Ապուշի) դերում նորից փայլեց հասարակութեան առաջ իր մտածված խաղով: Պ. Պետրոսեանը և տ. Սիրանոյշը, Ռոգօժինի և Նաստասիա Ֆիլիպպօվնայի դերում հրաշալի էին. վատ չէր և Գանեան—պ. Օհանեան: Միւս դերասանները իրանց տեղն էին: Խումբը պատրաստվում է խաղալ իշխան Սումբատովի յայտնի պատմական դրաման «Դաւաճանութիւն»: Յուսով ենք, որ հասարակութիւնը չի թողնի առանց ուշադրութեան այդ հրաշալի պիէսը»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 նոյեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ, 14 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Կառավարութիւնը համամիտ է կարծելու, որ հոլեան նաւախմբի ռմբակոծումից մի քանի ժամ առաջ էսկադրայի յարձակումը շվէդական շոգենաւի վրա հաստատում է այն կարծիքը, որ յարձակումը տեղի է ունեցել առանց տեղիք տուող գործողութիւնների: Լանսդոունն ասեց, որ նա համամիտ չէ մի քանի շրջաններում թագաւորող ծայրայեղ յոռետեսութեանը և յոյս յայտնեց մի քանի օրից յետոյ բաւարար բացատրութիւններ տալ, թէպէտ ժամանակամիջոցը ռուսական պատասխանի համար չէ որոշված: Անհրաժեշտ է գալ մի որ և է բաւարար լուծման մինչև բալտիական էսկադրայի մի յայտնի կէտ հասնելը:

ԴՐԱՄՄԷՆ: (Րիտցաու գործ.): «Սկաատ Ստավանգէր» նաւի կապիտանը հաղորդում է, որ հոկտեմբերի 10-ին նաւը Ջրանցքի մէջ ռմբակոծութեան ենթարկվեց ռուսաց պատերազմական նաւերի կողմից: Ռմբակոծութիւնը դադարեց, հէնց որ շոգենաւը բարձրացրեց նորվէգական դրօշակը: Դրանից յետոյ անցան 18 պատերազմական նաւեր:

ԱԹԷՆՔ, 15 հոկտեմբերի: Անգլիական էսկադրան հրաման ստացաւ անյապաղ թողնել յունական ջրերը:

ԳԻԲՐԱԼՏԱՐ, 14 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Լամանշեան էսկադրան հոկտեմբերի 15-ին առաւօտեան կը հեռանայ դէպի արևմուտք, ըստ երևոյթին մանեօվրներ անելու համար Գիբրալտարի առաջ: Մի քանի ականանաւեր գընացին Տանժէր: Աշխատանքները շտապով են շարունակվում զինանոցում: Սպասվում է միջերկրական էսկադրայի նաւախումբը, բաղկացած 6 զրահակիրներից, երեք զրահապատ կրէյսէրներից և 20 ականանաւերից:

ՄԱԴՐԻԴ: Ռուսաց դեսպանը և սպանիական արտաքին գործերի մինիստրը երկարատև խորհրդակցութիւն ունէին: Սպանիական կառավարութիւնը թոյլատրեց ռուսական նաւերին Վիգօում օգտւ քաղել անհրաժեշտ ժամանակից փչասուածքները կարկատելու համար:

ՏՕԿԻՕ: (Րէյտէր): Այստեղի լրագիրները քննութեան են ենթարկում դանիական կառավարութեան գործունէութեան եղանակը, որը թոյլ տուեց բալտիական էսկադրային ածուխ վերցնել դանիական ջրերում:

ՎԻԳՕ: Ռուսական էսկադրան կը հեռանայ երեք հոկտեմբերի 15-ին:

ԼՈՆԴՈՆ, 15 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Նկատվում է եռանդուն գործունէութիւն Կարդիֆում, ուր ծովային մինիստրութիւնը ածուխի մեծ պաշարներ պատուիրեց Գիբրալտարի համար շատ բարձր գնով: Ծովային մինիստրութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում գնելու մինչև անգամ նաւերի վրա բեռնած ածուխը:

ՉԻՖՈՒ, 13 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Ժամանեց մի սուրհանդակ, որին աջողվել էր ճապօնացիների շարքերով Պորտ-Արտուրի մօտ մինչև Շուշշին և ծովագնացների բանակը, որի մօտերը գտնվում են 10,000 ճապօնացի: Նա պատմում է, որ սկսվում են զօրեղ ցրտեր, ջուրը սառչում է, զինւորները կրում են երկար վերարկուներ: Չը նայելով ճապօնական բանակի գերազանց կազմակերպութեանը, անկասկած, բազմաթիւ անաջողութիւնները ճնշող տպաւորութիւն են թողնում, մանաւանդ երբ համեմատում են իրանց ջանքերի արդիւնքը հիւսիսային բանակի աջողութիւնների հետ: Թշնամուն յետ քշելու համար, ռուսները մարտկոցների բարձր տեղերում կանգնեցնում են աշտարակներ, մէջերը քարով լի: Երբ ճապօնացիները հասնում են կատարին, ռուսները շրջում են աշտարակները, ճզմելով պաշարողներին: Դալնիում կայ երկու մեծ հիւանդանոց: Վիրաբոյժները ցերեկ ու գիշեր օպէրացիա են անում վիրաւորներին, որոնք անընդհատ գալիս են: Պորտ-Արտուրի մօտ ճապօնացիների կորուստները 40,000 հոգու են հասնում և չը նայելով բոլոր ջանքերին, ճապօնացիները դեռ չեն տիրացել ոչ մի մարտկոցի: Հետևեալ շտուրմը իր արիւնահեղութեամբ անցնելու այս է պատերազմի բոլոր սարսափներից: Պորտ Արտուրի ոչ-զինւորական ազգաբնակութեան մեծ մասն ապրում է գետնափորերում, որ շինված են բլուրների լանջերի վրա և որոնք ունեն ծուռնումուռ մուտքեր և մեծ սենեակներ:

ՎԻԳՕ, 15 հոկտեմբերի: Բայօննայից 6 մղոն հեռաւորութեամբ երևացին 3 ռուսական նաւեր և Ֆինիստէր հրուանդանի դիմաց—6 ռուսական հակա-ականանաւեր: Կարծում են, որ նաւերը սպասում են Վիգօում խարիսխ նետած զրահակիրներին:

ԼՈՆԴՈՆ, 14 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Ի հերքումն այն տեղեկութեան, որ անգլիական կառավարութիւնը ուլտիմատում է ուղարկել, պահանջելով Անգլիայի ներկայացրած բոլոր պահանջները կատարել մինչև այսօրվան օրը՝ «Րէյտէրի գործակալութիւնը» իմացել է, որ ուլտիմատումի մասին խօսք չէ եղել:

ԼՈՆԴՈՆ, 15 հոկտեմբերի (Րէյտէր): Հուլլի ռուսաց փոխ-հիւպատոսը ներկայ էր Հիւսիսային ծովում տեղի ունեցած դժբաղդ զոհերի թաղմանը և մի հոյակապ պսակ դրեց:

ԲՐԷՍՏ. 15 հոկտեմբերի (Հաւաս): Շոգենաւ-քարշակը ռուսական դրօշակի տակ մտաւ նաւահանգիստը և խարիսխ գցեց էսկադրայի նաւերի մօտ:

ՀԷՖԼԷ, 15 հոկտեմբերի: (Րիտցաու գործ.): Հարց ու փորձի ենթարկվեց «Ալդէբարանա» շոգենաւի էկիպաժը, որը կապիտանի զեկուցման համաձայն, հոկտեմբերի 8-ին ռմբակոծութեան ենթարկվեց օտարի, ըստ երևոյթին ռուսական պատերազմական նաւի կողմից: Էկիպաժը ցոյց տուեց, որ տեսաւ, թէ որպէս ռումբերը պայթում էին օդում շոգենաւի մօտ: Երկու նաւերը գտնվում էին $1/2$ ծովային մըղոնի հեռաւորութեան վրա:

ԼՈՆԴՈՆ (Րէյտէր): Ֆրանսիական դեսպանը ներկայ էր Լանսդոունի խորհրդակցութեան ժամանակ Բենկենդօֆի հետ:

ՎԻԷՆՆԱ, 15 հոկտեմբերի: (Կորր. Բիւրո): «Ֆրեմդէնբլատտ» ասում է, որ ռուսաց օֆիցէրները կատարեալ բարեխղճութեամբ էին գործում: Անկասկած, երկու կողմերն ևս կաշխատեն խուսափել ծայրայեղութիւններից և համաձայնութեան կը հասնեն. յամենայն դէպս այդ ցաւալի դէպքը կարող է նպաստել գոնէ մասամբ այն հարցի լուծմանը, թէ որպիսի եղանակով ապագայում կարելի կը լինի սահմանափակել պատերազմական գործողութիւնների դաշտը և ինչով կարելի կը լինէր առաջն առնել ծովի վրա չէզոք պետութիւնների նաւերին ևս զինված ընդհարումների մէջ խառնելու գործի.

ՊԱՐԻԶ, 15 հոկտեմբերի (Սեփ. Թղթակ.): Ֆրանսիական լրագիրները խորհուրդ են տալիս համբերատար և չափաւոր լինել: «Temps» և «Journal»-ը նկատում են, որ Անգլիան չը պէտք է մոռանայ, որ 1899 ին բրիտանական թնդանօթակիր «Լէգա» նաւը կրակ էր անում ֆրանսիական նաւի վրա, որի ժամանակ սպանվեց մի նաւաստի և այդ այնպիսի ժամանակ էր կատարվում, երբ Անգլիան պատերազմի մէջ չէր:—«Corr. Pol.»-ն ասում է, որ բալտիական էսկադրան կրակ արեց, պաշտպանելով ինքն իրան իրաւացի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքի համաձայն: Ամենայն հաւանականութեամբ այդ ականանաւերը եկել էին Նիւ-Կաստլից, որի նաւաշինարանները, լօրդ Բարկլայի արտայայտութեան համաձայն, ներկայացնում են մի իսկական ճապօնական արսենալ: Այդ ականանաւերը, հաւանօրէն, ծածկվելով անգլիական ձկնորսական նաւերով, մտադիր էին կրկնել յունվարի 27-ին Պորտ-Արտուրի առաջ կատարված դաւաճան յարձակումը: Անգլիական հասարակական կարծիքը գրգռել են Ռուսաստանի թշնամիները:

ՊՕԼԱ, 15 հոկտ. (Կորր. Բիւրո). Անգլիական Միջերկրական ծովի նաւերը ծով դուրս եկան:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 15 հոկտեմբերի, (Րիտցաու): «Րիտցաուի գործակալութիւնը» յայտարարում է, որ Դանիան խնամքով պահպանել է չէզոքութիւնը:

16 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Անդրկասպեան շրջանում հոկտեմբերի 4 ից մինչև 11-ը խօլերայով հիւանդանալու երեք նոր դէպք է եղել: Բագուում հիւանդացողների թիւը հոկտեմբերի 5-ից մինչև 12 ը իջաւ մինչև 26 ի: Սարատովում հոկտեմբերի 4-ից մինչև 12-ը խօլերայով հիւանդացողներ չեն նկատված: Աստրախանում և շրջականերում հոկտեմբերի 5-ից մինչև 13-ը խօլերայով հիւանդացան 15 և մեռան 6 հոգի: Սամարայի նահանգում խօլերայից վարակված գիւղերի թիւը մի փոքր աճեց: Հիւանդացողների թիւը չը գերազանցեց նախընթաց շաբաթը հիւանդացողների թւից:

ԼՕՆԴՕՆ. 15 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Անգլիայի և Ռուսաստանի միջև վարվող բանակցութիւնների վերաբերմամբ հաղորդում են, որ Հիւսիսային ծովում տեղի ունեցածի մասին տեղեկութիւններ ստանալուն պէս ռուսաց կառավարութիւնը ժամադրեալ հեռագիր ուղարկեց նաւահանգիստը, ուր կարող էին մտնել ծովապետ Րօժէստվէնսկու նաւերը՝ խնդրելով հաղորդել մանրամասն բացատրութիւններ:

Թագաւոր Կայսրը հոկտեմբերի 12-ին մի հեռագիր ուղարկեց ցաւակցութիւն և ափսոսանք արտայայտելով դժբաղդ դէպքի զոհերին: Միաժամանակ ռուս կառավարութիւնը յայտնեց անգլիական արտաքին գործերի մինիստրութեանը, որ նա չէ կարող անդրադոյն միջոցներ ձեռք առնել, քանի դեռ նրան չեն հասցրել պաշտօնական բացատրութիւններ: Դրա հետ միասին ռուսական նօտայի մէջ նոյնպէս ցաւ է յայտնված միջնադէպքի առիթով: Կաբինէտն իր այսօրվայ նիստում քննում էր այն հարցը, թէ ինչ ելք կարելի է գտնել այդպիսի ծանր դրութիւնից: Հաւանականութիւնից զուրկ չէ, որ կաշխատեն օգտվել այն բարեկամական յարաբերութիւններից, որ ունի ֆրանսիական դեսպանը թէ բրիտանական կառավարութիւնը, թէ ռուսական դեսպանի հետ. նրա միջոցով կարելի է հասնել փաստերի օբեկտիվ քննութեան:—Ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, Դրօգգէրբանկի գործը քննիչ յանձնաժողովի քննութեանը յանձնելու ծրագիրը բրիտանական կառավարութիւնից չէ ծնունդ առել:

ԳԼԷՍՏԷՄԻՒՆԴԷ: Հոկտեմբերի 8-ի երեկոյեան, Դօգգէրբանկի և Հուլլի մօտ ռուսական նաւերը կրակ արին գերմանական «Զօնտագ» ձկնորսական շոգենաւի վրա, չը պատճառելով նրան որ և է վնաս: Փաստերն աւելի մանրամասն ձևով կը ներկայացվեն կառավարութեանը:

ԼՕՆԴՕՆ, 16 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): «Մուլմէն» և «Մինօ» նաւերի վրա ծառայողները, որոնք գտնվում էին Դօգգէբանկում, նոյնպէս և «Կրէն» շոգենաւի վրա վիրաւորվածները՝ այս գործի վերաբերմամբ քննութեան ենթարկվելիս, անպայման հերքում են ձկնորսական նաւերի մէջ որ և է ականակիր նաւի և ականակիրի նման արագընթաց նաւերի ներկայութիւն: «Բէնէտ» ձկնորսական նաւը և մի ուրիշ նաւ, որ կանգնած էր աւելի հեռու նաւատօրմից, «Բիգինգ» անունով, զեկուցանում են, որ ռուսական վերջին նաւը կրակ բացեց նրանց վրա առաւօտեան 7 ժամին: Այս զեկուցումը հաղորդվեց արտաքին գործերի մինիստրութեան: «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը հաղորդում է Կուրօկիի բանակից, որ հոկտեմբերի 15-ին, կատաղի կռւից յետոյ, ճապօնացիները դուրս քշեցին 14 ռուսների մի բարձր բլրագագաթից, որ գտնվում է 10 վերստ հեռու երկաթուղային գծից Կուրօկիի բանակի ռազմագծի վրա: Այս բլրագագաթը կարևոր նշանակութիւն ունի ռազմական տեսակէտից. որպէս մի դիտական կէտ և միակ տեղ Շախէից դէպի հարաւ, որ գտնվում էր ռուսների ձեռքին: Ռուսները, որոնք մի գնդի չափ էին և ունէին հինգ գընդաձիգներ, փորել էին խրամատներ և ամրացել այնտեղ: Ժամի 4 ի մօտ ճապօնացիները հասան խրամատների երկրորդ շարքին, գընդակահար արին մի քանի ռուսների և գրաւեցին երկու գնդաձիգ: Ճապօնացիները կորցրին 20 սպանվածներ և 80 վիրաւորվածներ: Ռուսները թողին 30 վիրաւորվածներ: Կռւում էին սւիններով: Երբ ճապօնացիները գրաւեցին խրամատները՝ ռուսները նահանջեցին դէպի գետը: Տեսնելով, որ ճապօնական դրօշակը բարձրացրած է բլրի գագաթին, ռուսաց թնդանօթները կենտրօնացրին իրանց կրակը մի ժամի ընթացքում նրա վրա, բայց առանց որ և է հետևանքի:—Նորվէգիական «Սկանատար» շոգենաւի՝ Լօնդօնի գործակալները հերքում են Կօպէնհագէնից ստացված լուրը այն մասին, թէ ռուսական զինւորական նաւը կրակ է բացել նրա վրա հոկտեմբերի 10-ին Լամանշում: «Սկաատր» Լօնդօն հասաւ հոկտեմբերի 11-ին: Նաւապետի ասելով, նա տեսաւ ռուսական պատերազմական նաւը Դուվրի հաւասարագծի վրա: Այդ նաւը չը հրամայեց նրան նոյն իսկ դրօշակ բարձրացնել:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Հոկտեմբերի 15-ին: (Րէյտէր): Ռուսական հիւպատոսը Չիֆուում յարաբերութիւններ է պահպանում Պորտ-Արտուրի հետ ուրիշ հեռագրի միջոցով: Մի նաւակի վրա, որ փորձում էր անցնել պաշարման գծից, գտնված են 6000 զոյգ կօշիկներ, բժշկական դեղեր, հագուստեղէն և այնպիսի իրեր, որոնք հազուագիւտ են դառնում Պորտ-Արտուրում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ-լէյտենանտ Սախարովի հեռագիրները գլխաւոր շտաբին. 1) 1904 թւի հոկտեմբերի 15-ից. «Հոկտեմբերի 15-ի ընթացքում պատերազմական ընդհարումներ հակառակորդի հետ մանջուրական I-ին բանակում չը կային: Ամբողջ ճակատի վրա մեր և ճապօնական բատարէաները շարունակում էին նօսր արտիլէրիական հրաձգութիւն: Ճապօնացիների կրակը այնքան ազդու չէր և մեր կորուստները աննշան են: 2) 1904 թւի հոկտեմբերի 16-ից. «Հոկտեմբերի լոյս 16 ի գիշերը հանգիստ անցաւ: Զեկուցումներ չեն ստացված պատերազմական ընդհարումների մասին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Տվէրի նահանգապետ Շիրինկի Շիխմատովին հրամայված է ներկայ լինել Կառավարչական Սենատում:

ՄՕՍԿՎԱ, 15 հոկտեմբերի: Հասաւ մի փոխադրիչ նաւ 139 վիրաւորներով: Բոլորը վիրաւորվել են Լեաօեանի մօտ. նրանց մէջ շատ կան Գէորգեան ասպետներ:

ՎԻԳՕ, 15 հոկտեմբերի: (Րէյտէր): Նաւահանգստի մուտքին մօտեցաւ ռուսական կրէյսէրը: Նրա օֆիցէրներին յայտնի չէր Հիւսիսային ծովում տեղի ունեցած դէպքի մասին:

ՎԻԳՕ, 16 հոկտեմբերի: (Հաւաս): «Խանս-Մէնցէլ» ածխատար նաւը ածուխ հասցրեց մի զրահակրի: Բոլոր նաւերը ածուխի պաշար վերցրին: Անցեալ գիշեր ռուսական ականանաւերը հրաձգութիւն կատարեցին բաց ծովի մէջ Ֆինիստէր հրուանդանի դիմաց: Զինաւորված շոգեշարժ նաւակները ամբողջ ժամա-

նակ հարցազննութիւն են պատկանում նաւակայանից դուրս կանգնող էսկադրայի զօրամասերի միջև։

ՏՕԿԻՕ, 16 նոյեմբերի (Րէյտեր)։ Գլխաւոր բանակից լրագիրների ստացած հեռագրի համաձայն, Կուրոկին նոյեմբերի 14-ին գրաւեց Վայուզան։ Ռուսները յետ նահանջեցին։ Եապօնացիները գրաւեցին երկու գնդացիր։ Ռուսների կորուստները կազմում են երկու հարիւր մարդ։ Եապօնացիները կորցրին 170 մարդ։ Վայուզան գրաւող ռուսները յետ նահանջեցին Շախէի այն կողմը։

ՎԻԵՆՆԱ։ Անգլօ-ռուսական միջնադէպի պարագայից ելնելով «Ֆրէմդենբլատտը» այն միտքն է յայտնում, որ ոչ միայն Անգլիան, Ռուսաստանը և Ֆրանսիան, այլ և ամբողջ Եւրոպան կողմնակից է վէճը խաղաղ լուծելուն։ Բոլոր պետութիւնները ցանկանում են եւրոպական խաղաղութիւնը։

ԼՕՆԴՕՆ, 16 նոյեմբերի (Րէյտեր)։ Անգլիական լրագիրների կարծիքները Բալթիկ ծովի և վէճերի հարցի լուծման մասին պահանջում են։ Դիմալով օրգանները յայտնում են, որ շատ դիւ են հարցի լուծման և պատերազմը խուսափելու աշխատ։

ՏԱՆԺԷՐ, 16 նոյեմբերի (Րէյտեր)։ Ռուսական 3 պատերազմական նաւ և մի փոխադրական զօրամաս եկան Տանժէր։

ՍՕՖԻԱ։ Անգլիան կուսակցութեան կենդրոնական մի բաքեւմբ և Դեռել նաւից յետոյ կենդրոնական մասնակցելու Նիշկայ եղան համաձայնութեան պարագայից հոգեհանգստեան։

ՍՕՖԻԱ, 15 նոյեմբերի։ Իշխանը բաց արեց սոբրանիէն մի ճառով և ասաց, որ ռուսական կառավարութիւնը կանխեց և հարկերը հասցնում վիճակի։ Բուլղարական պետութիւնների համաձայնութիւնը կարող է բարեկարգութիւնները ներկայացնել։ Բոլոր պետութիւնների հետ բարեկամական յարաբերութիւնները ունենք։ Ճառն ընդգծում է զէյթի Ռուսաստանի եղած հովանաւորութեան և Նիշի տեսակցութեան անունից և ամբողջական համաձայնութեան առաջին բայլը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

15 նոյեմբերի

Բորսայի զեղչումը	6—7½%	»
Պետական 4% ռենտան	91⅞ —	»
I Ներքին. փոխառ.	415— —	»
II » »	369— —	»
III » »	266— —	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	———	»
Բաքուի » »	———	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	———	»
» » 4½%	———	»
Բաքուի Նաւթ. Ընկ.	480— —	»
Կասպիական Ընկ.	5550— —	»
Մանթաշեան և Ընկ.	247— —	»
Նոբէլի և Ընկ.	10700— —	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերսկսեց ընդունելութիւնը.—Ներքին և ջղային հիւանդութիւններ։ Ամեն օր 9—11 ժ. առաւօտ և 5—7 ժ. երեկոյեան։

Վելիամինօվսկայա փողոց, № 13. տ. Սաֆարովի։ (և. հ. կ.) 12—20

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներ (բժշկութիւն, պլոմբ և արհեստական ատամներ շինել)։

Առաւօտեան 9—2
Երեկոյեան 4—7

Վանքի Մեծ փող. տուն Մարտիրոսեանի։ (կ. չ.) 15—100

Բ Ժ Ի Շ Կ

Մ. Ա Դ Ա Ջ Ա Ն Ե Ա Ն

Միզային անցքի, վեներական հիւանդութիւնների և սիֆիլիսի մասնագէտ—վերադարձել է արտասահմանից և վերսկսել հիւանդների ընդունելութիւնը.

Առաւօտեան 12—3
Երեկոյեան 7—9

Միքայէլեան փողոց № 60, հեռախօս № 663. (Աղքատ հիւանդների համար Իսարլովի փողոցի նոր դպրոց)։ (կ. չ. ռ.) 10—10

Բժշ. Վ. Արծրունին

Վերսկսել է ընդունելութիւնը ԲԳի, ԲԹի և ԱԿԱՆՋի հիւանդութիւնների համար։
Гановская ул. д. Тамамшева. (և. հ. կ.) 8—10

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԴԱ ՆԵԳՐԻԻ

II ՊՐԱԿ

Թարգմ. Յակոբ Յակոբեանի

Գինն է 30 կոպէկ

Գնել ցանկացողները կարող են դիմել՝ Թիֆլիսի և Բագուի գրավաճառներին, կամ Тифлисъ, Бебутовская ул. домъ № 43, Акопу Акопянъ. 3—3

ԲԺՇԿ. ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախ՝ օրդինատոր Մոսկվայի Համալսարանի կլինիկայի ընդունում է հիւանդներին՝

ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ ՍԻՖԻԼԻՍԻ և ՄՈՐԹՈՒ

հիւանդութիւններով ամեն օր 10—11 ժ. առաւօտեան և 6—8 ժ. երեկոյեան։ Հասցէն Բուրշչեվսկի փողոց, տուն № 1 «Պաժարնի կօմանդի» դիմաց, տէլէֆօն 711. (ա. օ.) 9—10

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների
ԲԺԻՇԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՂԱԶԱԶԵԱՆՑԸ

Ընդունում է ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 11-ը, երեկոյեան 5-ից մինչև 7-ը։ Սօլօլակ, Բուրչչևսկի փողոց, տուն Գիրգիսեանի № 30, տէլէֆօն № 847. (կ.և.հ.չ.) 4—15

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
Տ. ԵԺԻ

ԼՈՒՍԱԴԻՄԻՆ

Վէպը, երկրորդ տպագր.. գինն է 1 րուբլի։ Դիմել՝ Баку, Книжный маг. С. Д. Арутюнова. (ա. օ.) 6—25

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

Ս. Ս. Աֆանասեանը

Գ ա ն ձ ա կ ի ց մշտապէս տեղափոխվել է բնակվում է Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ Վօզնեսենսկի փողոց Գալամքարովի տուն № 9. (ա. օ.) 16—30

Ծ ա խ վ ո ւ մ ե ն

„ԹՍՌԵՐ“

ձեռնտու գներով, Թիֆլիսում, «ԹԻԼԻԳՈՒՅՈՒՐԻ» անուանված սախալան բուֆէտում։ (ա. օ.) 9—10

ՎՕԿԶԱԼԻ ՀԱՆԴԻՊ,

Մէլիք-Ղարագեօզեանի տանը

Նոր բացված „ԳԻԳԻԵՆԱ“ խանութում միշտ կարելի է ձեռք բերել ամենաթարմ և մատչելի գներով կ ա ր ա կ, շ վ է յ ց ա ր ա կ ա ն-հ օ լ լ ա ն դ ա կ ա ն և տ ե ղ ա կ ա ն պ ա ն ի ր, ն ե ր, ս մ ե տ ա ն, տ վ օ ր օ գ, մ ե ղ ր, հ ա լ ա ծ ի ւ ղ, հ ա ւ կ ի թ, ք ա ղ ց ր ա ւ է ն ի ն ե ր և այլն և այլն։

Նոյնպէս ցանկացողներին ոչ պակաս ե ր կ ո ւ կրուժկա կ ա թ օրական, ուղարկվում է տուն։ (չ. ռ. կ.) 3—6

Բնական գիտութիւնների ֆակուլտէտը աւարտած **ՄԻ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆ** կամենում է դասեր ունենալ՝ առարկաներից և գիտաւորապէս ֆրանսերէնից։

Դիմել ժամը 11—3-ը
Вельяминовская, 19. (կ.) 4—10

Տնային Բժշկարան

Կազմեց ակադեմիկ Ի. Ր. Թարխանով. հայերէն թարգ. բժ. Գ. Ս. Բ ա ք ե ա ն ի խմբագրութեամբ և յաւելուածներով, մ. ա. Բնախօսութիւն և անդամակազմութիւն 104 պատ. գինը 1 ր., մ. բ. Վարակիչ հիւանդութիւններ, Ներքին, կաշու և վեներային, դեղօրան և բառաքան 1903 թ. գ. 1 ր. 60 կ.։ Գումարով գնողներին և հաստատութիւններին զիջում կը լինի։ Դիմել Въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (կ.) 5—25

1. Մ. Գորկիյ, «Մակար Չուդրա», Թարգմ. Սիմ. Բաբեանի, 10 կ.
2. Սիմ. Բաբեան, «Բանաստեղծութիւններ», 20 կոպ.
3. Լ. Անդրէև, «Անդունդը», Թարգմ. Սիմ. Բաբեանի, 10 կոպ.
4. Փափազեան, «Лурь-да лурь» և «Нагой Дервишъ», Թարգմ. Ս. և Վ. Բաբեանների, 12 կոպ.
5. «Բաց նամակներ», Արմենակ քաղաքի, Կարա-Մուրզայի կազմած խումբը, 5 կոպ.

Դիմել հրատարակչին—Армянскъ, (Ставр. губерн.) Ивану Давидову և Կովկասի յայտնի գրավաճառներին։ Գումարով գնողներին զիջում։ կ. չ. ռ. 5—6

Լոյս տեսաւ ԳՕԳՕԼԻ «Женитьба»

„ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ“

կատակերգութիւն.

Ազատ թարգմանութիւն Պերճ Պռօշեանցի։

Գինն է 30 կոպ.

Գումարով առնողներին 25% զեղչ։

Ծախվում է թարգմանչի մօտ—Тифлисъ, Вознесенская 19. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ձեռնարկութիւն Կայսերական Թատրոնների արտիստ Լ. Դ. Դոնսկոյի

Այսօր, կիրակի, նոյեմ. 17-ին, գաստրոլ Պետրովա-Զվանցեվայի, մասնակցութեամբ տ.տ. Դոնսկոյ-Էյխենվալդի, Նիկիտայի, Պետրովա-Զվանցեվայի, Խարիտոնովայի, պ.պ. Դոնսկու, Պոլեանովի, Պօրուբինովսկու, Զելինսկու և Մուրատովի կը ներկայացվի

Կ Ա Ր Մ Է Ն,

օպեր. 4 գործ. երաժշտ. Բիզէի։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8 ին։

Վաղը, Երկուշաբթի, նոյեմբերի 18-ին Թիֆլիսի I արական գիմնազիայի 8 րդ դասարանի աղքատ աշակերտուհիների օգտին կը ներկայացվի ՖԱՈՒՍՏ օպեր. 5 գործ. երաժ. Գունօի։ Այդ ներկայացման համար գնված տոմսակները, ամսի 20-ի թւով անցնում են և նոյեմբերի 18 ին։ Երեքշաբթի, նոյեմբերի 19-ին գաստրոլ Պետրովա-Զվանցեվայի կը ներկայացվի նոր պարագաներով «ՎԷՐՏԷՐ», օպեր. 4 գործ. երաժշտ. Մասսընէի։

Պատրաստում են ներկայացնելու առաջին անգամ Թիֆլիսում՝ նոր պարագաներով ՆԵՐՕՆ օպ. 4 գործ. երաժշտ. Ռուբինշտէյնի։

Տոմսակները ծախվում են։

1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. Կէլլեր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 19 ին, Թիֆլիսի Ժողովարանի սիրողների խումբը, անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար կը ներկայացնէ

I

ԴԱՄՕԿԼԵԱՆ ՍՈՒՐ

Դրամա 2 գործ., հեղ. Է. Տէր-Գրիգորեանի

II

Դ Օ Կ Տ Օ Ր Թ Ա Թ Ո Ս

Վօդ. 1 գ. Շչեգլօվի, Թարգ. Սարգարեանի

Մասնակցում են. տ.տ. Մամուլեան Առուստամեան, օր. Հայկանուշ, Մելիք-Ադամեան, պ.պ. Վանշիր, Խօջա-Թումանեան, Սարեան, Էստօրինօ և ուրիշ.

Տեղերի գները 1 րուբլ. մինչև 30 կոպ.

Աշակերտները ընդունվում են ուսումնարանական իշխանութեան թոյլտւութեամբ։

Ներկայացումից յետոյ պարեր։

Սկիզբը ճիշդ ժամը 8½-ին երեկոյեան։

Կառավարիչ Գ. Վ. Միրաղեան

Տպագրութեան համար պատրաստ են

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

անգլիերէնից թարգմանած հետևեալ երկերը.

1. Է մ ի լ Դ ի լ լ օ ն Հայաստանի վիճակը։
2. Մ ա կ Կ օ լ Մ ա լ կ օ լ մ, Հայաստանն Եւրոպայի առջև։
3. «Կ ա պ ո յ տ գ ր ք ե ր ի ց» և ուրիշ աղբիւրներից, երկու հատոր՝
4. Ջ. Մ օ ր ր ի է ր, Իսպահանցի Հաջի Բաբան, երկու հատոր։
5. Կ ո ւ պ ե ր, Վերջին Մօհիկանը։
6. Ֆ. Բ ը ր ն ը տ, Փոքրիկ լօրդը։
7. Լ. Վ օ լ լ ա, Բէն Հուր, երկու հատոր։

Ց Ե Ր Ե Կ Վ Ա Յ
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ — ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
ՀԱՅ-ՎՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Կիրակի, նոյեմբերի 17-ին
կը ներկայացնէ վրացերէն լեզուով

ՄԻԲԻՐԱԿԱՆ

Կոմ. 3 գործ. հեղ. Ցագարելիի։

Մասնակցում են.—Տ.տ. Աբխազիշվիլի, Փիրումեան, օր.օր. Բէգիջանեան, Բուչուկուրի, պ.պ. Բաղդասարեան, Գելէկուրաշվիլի, Գրիգորեան, Ղուշչեան, Մարկոսեան, Մէտրեվելի, Միրվելով, Սալադզյա, Փիրումեան և ուրիշները։

Սկիզբն է ճիշդ 11½ ժամին առաւօտեան։

Տեղերի գինը 10-ից մինչև 50 կոպէկ։

Դիրեկցիա—Արաքսեանի

ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ—ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

Կիրակի, նոյեմբերի 17-ին

Հաւլաբարի հայ թատերասէրների նորակազմ ընկերութիւնը մասնակցութեամբ դերասանուհի տ.տ. Մէլիքեանի, Արաքսեանի, Արվանեանի, պ.պ. Արաքսեանի և Սողոմոնեանի

կը ներկայացնէ

I

Պարիզի Ճրջմուրիկ

Կոմ. 2 գործ. հեղ. Բայեարի և Վանդերբուրգի, թարգմ. Գ. Փրիգոնեանցի։

Ճրջմուրիկի դերը կը կատարէ տ. Մէլիքեանը։

II

Ա Ւ Ե Տ Ի Ս Ա Ղ Ա

կամ ՌԱԶՈՒՆՏԱԼՈՒ ՊՕՍՏԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ

Վօդ. էսկիզ 1 գործ. հեղ. Արաքսեանի

Սկիզբն է 8½ ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գները 1 ր. մինչև 20 կոպէկ։

Խաղամիջոցներին կը նուագէ երաժշտական խումբը։

Տոմսակները ծախվում են «Արձագանք» արհեստանոցում Вичный подъемъ և թատրոնի կասսայում։

Կարգադրիչ՝ Մ. Տէր-Աբրահամեան

Րէժիսօր պ. Արաքսեան

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Թիֆլիսի Հաւլաբարի ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցու յարգելի ծխականներին հրաւիրում եմ ծխական ժողով գումարելու. նոյն եկեղեցում կիրակի, ամսիս 17-ին, առաւօտեան 10½ ժամին, եկեղեցու վերաբերեալ մի քանի կ ա ր և ո ր հարցերի մասին խորհրդակցելու համար։

Երէցփոխ՝ Գէորգ Բարսեղեանց

ШКОЛА и ДѢТСКІЙ САДЪ
С. В. Аргутинской-Долгорукойп ринимаетъ
Дѣвочекъ и Мальчиковъ
и готовитъ во всѣ среднія учебныя заведенія.

Տ պ ա գ ր վ ո ւ մ ե ն և շ ո ւ տ ո վ լ ո յ ս կը տ ե ս ն ե ն

Ե. ԹՕՓՉԵԱՆԻ

Խմբագրած ՊԱՏԻ, ԳՐՊԱՆԻ և ՍԵՂԱՆԻ պատկերազարդ

„ԼՈՅՍ“

օրացոյցները՝ բոլորովին նոր բովանդակութեամբ, ճարտարացրած ու ճոխացրած։

Աշխատակիցներն են. Գերաշնորհ գերապ. Յուսիկ եպ. Տէր-Մովսէսեան, Ղ. Շ. ք. Աղբալեան, բժ. Վ. Արծրունի, բժ. Սարգիս Կամսարական, Մ. Թորոս Իգմիրլեան, Ազայեան, Ա. Ահարոնեան, Վ. Արովեան, Բ. Աղասարեան, Հ. Առաքելեան, Գ. Բաշինջաղեան, Լ. Բարսեղեան, բժ. Ա. Բուդաղեան, Ռ. ք. Բէկգիւլեան, բժ. Տ. Գէորգբէկեան, Տիգ. Զաւէն, Մ. Զառաֆեան, Յով. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Բ. Իշխանեան, Լէօ, Գ. Լևոնեան, բժ. Ա. Խատիսեան, Ա. Ծատուրեան, Յ. Կարապետեան, Յ. Կարա-Մուրզա, Կոմիտաս վարդապետ, Գ. Ղազարեան, Ա. ք. Մինասեան, Լ. Մելիք Ադամեան, Յով. Յովհաննիսեան, Յ. Յակոբեան, Ռ. Յովհանջանեան, Ղ. ք. Յովսէփեան, բժշ. Բ. Նաւասարդեան, Ն. ք. Ներկողոսեան, Գէորգ Չմշկեան, Ա. Չոբանեան, Ս. Պապկանեան, Ջ. Ջամբազեան, Տ. Ռաշմաճեան, Սարուխան, Ե. ք. Ստեփանեան, Սուրխաթեան, Սպանդարեան, Ա. ք. Վարդանեան, Յ. Տէր-Միրաքեան, Վ. Փափազեան, Դ ր Կ. Փաշայեան, բժ. Լ. Քալանթարեան, Ե. Ֆրանգեան, Խաժակ, առաջնորդ Գ. Մակարեան և ուրիշները։

Գումարով գնողները պէտք է շտապեն յայտնել իրանց պահանջները. զեղչը ձեռնտու պայմաններով. պահանջի հետ պէտք է ուղարկել կանխավճար. ապառիկ ոչ ոքի չի ուղարկվի։

Դ ի մ ե լ. Тифлисъ, Мадатовская, 15, Е. Топчяну. Ա ր տ ա ս ա հ մ ա ն ի ց. Tiflis, Madatowskaia 15. E. Toptschian. 2—6

Գ. Ե. Օսիպօվի ֆիրմայի և սեփական այգիներից ստացված բնական կախէթի գինիների մեծ պահեստի տիրոջ մահվան պատճառով,

Գ. Ե. ՕՍԻՊՕՎԻ

ժառանգների գինու վաճառանոցում, որ գտնվում է Սիօնի և Հիրակլի փողոցների անկիւնում, իր սեփական տանը, բոլոր տեսակի գինիների գինը զգալի կերպով նուազեցված են։ Իսկական կախէթիայի գինիների շիշը կարելի է ստանալ 15 կ. մինչև 1 րուբլի գնով։ Առևտրական տունը գոյութիւն ունի 1878 թւից։ ռ. կ. չ. 2—10

Բ ա գ ո ւ լ ա յ բ ա ժ ա ն մ ո ւ ն ք ո ւ մ
«Պարապետի վրա»

Եղբայրք ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑՆԵՐԻ

խանութում ստացվում է շարունակ մեծ քանակութեամբ ձեռագործ տաք ֆուֆայկաներ. շուլխեներ, ճաակներ, երեխայի հագուստներ. նոյնպէս ստացվում է գլխի արքշալ աղլուխներ, չէխլաներ, չիթի ճանճերներ և զանազան տեսակ գալանտերէյնի ապրանքներ։ Դրսի պատուէրները կատարվում են անմիջապէս։ (կ. չ.) 9—30

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 16-го октября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Типог. Т-ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ» Мад. ул. № 15.